

TÁRCZA.

JELENTÉS

A MAGY. NEMZ. MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1908. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉRŐL.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2798 db, ajándék útján 467 db, vétel útján 589 db, áttétel útján 5 db, összesen 3859 db nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czimén beérkezett: alapszabály 241 db, egyházi körlevél 119 db, műsor 493 db, hivatalos irat 128 db, perirat 10 db, gyászjelentés 2030 db, falragasz 1468 db, színlap 1923 db, zárszámadás 1603 db és különféle 9561 db, összesen 20,474 db apró nyomtatvány.

Vételre fordított 5874·83 korona.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Abo városa, Bécsi Tudományos Akadémia (5 db), Bibliothèque Nationale de Rio de Janeiro (5 db), Bibliothèque Royale de Belgique Bruxelles, Budapesti kir. Orvos-egyesület, Budapest székesfőváros, Carnegie-Museum Pittsburgh, Debreczeni Városi Múzeum, Dirección general de estadística del Uruguay Montevideo, Dugonics-Társaság Szeged (7 db), Erdélyi Múzeum-egylet Kolozsvár, Fabricius Endre (11 db), Fazekas nővérek (264 db), Fejérpatak László (5 db), Földtani intézet, Fraknói Vilmos (28 db), Goldzieher Károly, Gulyás Pál, Gyulai Ágost (2 db), Havass Rezső, Hermann Béla, Herman Ottó, Horváth Géza (13 db), Iparművészeti iskola igazgatósága, Karl Lajos Győr, Képviselőházi iroda (14 db), Keresk. és iparkamara Miskolcz, Kongl. Universitet Uppsala (9 db), Kongl. Univ. Bibliotek Uppsala, Krenner József, Kromphardt G. Fred Newyork, Kún Sándor (2 db), Library John Crerar Chicago, Library of Congress

Washington, Magyar egyházi és irodalmi iskola (2 db), Magyar Filozófiai Társaság (4 db), Magyar Katonai Közlöny szerkesztősége, Magyarországi Kárpátgyesület Igló (2 db), Magy. kir. orsz. meteor. és földmérési intézet (5 db), Magyar Tudományos Akadémia (2 db), Mangold Lajos, Melich János (2 db), Milleker Bódog Versecz (2 db), Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége (2 db), Nemzeti Múzeum régiségtára (5 db), Nyárasdy János, Observatoire Roy. de Belgique Bruxelles (4 db), Országos Erdészeti-Egylet, Orsz. Törvénytár szerkesztősége, Osztrák kereskedelmi ministerium (3 db), Páger Imre, Pataki János, Pedag. teológiai intézet Nagyszében (3 db), Pintér Jenő Jászberény, Püspöki iroda Kassa, Rendőrkapitányság, Richter Aladár Kolozsvár (3 db), Rothschild'sche öffentl. Bibliothek Frankfurt a. M., Smithsonian Institution Washington (7 db), Sohár László, Sólyom Jenőné, Somogyi Manó, Statist. Centralkommission Wien (6 db), Stollmann Sándor, Szabó János (4 db), Szabó László, Szalay Imre (3 db), Szendrei János (2 db), id. Toldy László, Towarzystwo przyjaciót nank Poznani, Váci Múzeum-egylet (3 db), Vallás- és közoktatásügyi ministerium, Wlassics Gyula.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Halott temetéskorra való énekek. Kolozsvár 1692 (Ujfalvi Imre énekes könyvének ismeretlen kiadása, 300 korona); 2. Hystoire ancienne cronicque de l'excellent roy Florimont filz du noble Mataquas duc Dalbanie 1528 Paris (vétetett 1160 koronán). 3. Kaiser Maximilians Gebetbuch. Herausgegeben von Karl Giehlow. Wien 1907 (vétetett 600 koronán). 4. Declarationes Nicolai III. et Clementis V., quas . . . Gregorius Malomfalvay demandavit 1657 (ismeretlen nyomtatvány, 60 kor.). 5. Statuta, constitutiones et decreta provinciae S. Mariae Hungariae (ismeretlen kiadás, 80 kor.).

A könyvtár helyiségeiben a lefolyt évnegyedben 5900 egyén 12,974 kötet nyomtatványt használt, kölcsönzés útján pedig 733 egyén 1212 kötetet.

A lefolyt évnegyedben 1123 munka osztályoztatott, a melyekről összesen 1574 czédula készült. Kötés alá 352 mű 504 kötetben küldetett.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 649 csomag érkezett; ugyaninnen 923 levél expediatott. 264 esetben reklamáltatott. Az 1897: XLI. t.-cz. intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás indítása 10 esetben kéretett.

II.

A *kézirattár* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 1 db kézirattal és 5 db zeneművel, vétel útján 1 db irodalmi levéllel, 1 középkori kódexszel és 22 db kézirrattal, a levéltárból való áttétel

útján 2 irodalmi levéllel gyarapodott. A gyarapodás darab-száma 32 db.

Ajándékaikkal Fazekas nővérek és egy ismeretlen egyén járultak a kéziratgyarapodásához.

Vételre fordítottatott 1045 korona és 4250 márka.

A vásárolt anyagból első sorban kiemelendő Petancius Felix Zengg városa kancellárjának *Genealogia Turcorum imperatorum* cz. munkájának rendkívüli fénynyel kiállított XV. századi kézírata. Szerzőjének neve mint diplomáciai kiküldötté ismeretes, mint írónak különösen a törökökről és a törökök elleni védekezésekről írt munkái tartották fenn nevét. A múzeum által megszerzett munkájának kézírata azonban eddig ismeretlen volt. A kézirat a II. Ulászló királynak ajánlott eredeti példány, melyet úgy rendkívül díszesen kiállított miniatürjei, valamint külső alakja, mely a rendes könyvalak helyett a rotulus- (tekerces) formájú alak, elsőrangú darabbá avatják. Középkori kézírataink e becses szaporulatát Jacques Rosenthal müncheni antiquártól szereztük 4250 márkaért.

A többi szerzemények közül kiemelendők még a szepesi származású, Amerikában elhalt Molitor (Müller) Ágost irodalmi hagyatéka, melynek jelentősebb darabjai II. Rákóczi Ferenczről szóló művének 2 kötete, azonkívül Petőfi Sándornak és magyar költők egyes műveinek angol és német nyelvű fordításai. Kiemelendők még a szerzemények sorából Kecskeméthy Aurél sajátkezűleg írott naplója, továbbá Kemény János önéletrajzának töredéke, a fejedelem sajátkezű írásában. Az irodalmi levelek és analekták közül pedig megemlítjük Vörösmarty Mihály levelét Csajághy Károlyhoz és jelenkori magyar íróknak nagyrészt sajátkezűleg írt önéletrajzainak és életrajzadatainak gyűjteményét.

Az évnegyed folyamán 3 esetben kikölcsondítottatott 3 kézirat, 48 kutató pedig használt 178 kéziratot és 521 irodalmi levelet.

A kéziratgyarapodás a lefolyt évnegyedben a rendes szaporulat feldolgozása, a régiebbek közül pedig Nagy Iván kézíratainak és levelezésének rendezése eszközöltetett.

III.

A *hírlapkönyvtár* a lefolyt évnegyedben köteles példány útján 869 évfolyam 24,662 számával, ajándék útján 1 évfolyam 126 számával, vásárlás útján 23 évfolyam 718 számával, összesen 893 évfolyam 25,506 számával gyarapodott.

Vásárlás: a »Pressburger Zeitung« melléklete, 2 kötet 6 kor.; a »Sokféle« 2 kötet 10 kor.; Amerikai idejű hírlapok 17 évf. 178:56 korona; »Der katholische Christ« (1857., 1850., 1856.) 3 évf. 15 kor., összesen 209:56 korona.

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 809 olvasó 1127 lap 1536 évfolyamát 1696 kötetben, házon kívül: 20 olvasó 32 lap 44 évfolyamát 55 kötetben, összesen 829 olvasó 1159 lap 1580 évfolyamát 1751 kötetben használt.

Czéduláztatott 869 évfolyam, átnézetett 893 évfolyam 21,603 száma.

A köteles példányok, melyek nyomdai kimutatással (csomagban) érkeztek, a gyarapodási naplóba irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek; ezeken kívül a számonként beérkezett hírlapok is összegezve hetenként beirattak, betűrendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményben hiányzó hírlapszámok azonnal reklamáltattak és ezek is feljegyeztettek; de időnként, a bekötés alá rendezéskor is történt reklamálás.

IV.

A *levéltár* az elmúlt évnegyedben ajándék útján 111 db. vétel útján 615 db., más osztályból való áttétel útján 1 db. összesen 727 dbbal szaporodott.

Vételre fordított 6868 korona és 570 márka.

A családi levéltárak száma a lefolyt évnegyedben egygyel gyarapodott, az Ujházy család levéltárával, melyet Ujházy Iván orsz. képviselő letéteményezett. Ezzel a könyvtárban letéteményezett családi levéltárak száma 84-re emelkedett.

Ajándékaikkal Szalay Imre múzeumi igazgató, Thallóczy Lajos cs. és kir. osztályfőnök, Fabricius Endre, Todorescu Gyula gyarapították a levéltár anyagát.

A törzsgyűjtemény gyarapodásából a középkori iratok csoportjára esik 9 db, az újabbkori iratokéra 488 db, az 1848/49-es és emigrációs korabeli iratokéra 119 db, a czímereslevelek csoportjára 7 db, a gyászjelentéseikére 106 db, a pecsétlenyomatokéra 2 db.

Az évnegyed szerzeményei közül kiemelendő első sorban az a 74 dbból álló gyűjtemény, mely legnagyobbbrészt a császári haditanácsnak Rabatta grófhhoz intézett rendeleteit és utasításait tartalmazza, a melyek a Rabatta-féle hadiműveletekre vetnek érdekes világot. Kiemelendő továbbá mint elsőrangú fontosságú irat Görgei Arthúrnak 1849 augusztus 21-én Kiss Sándorhoz, Pétervárad parancsnokához intézett levele, melyben a világsi fegyverletétel körülményeiről és az akkori helyzetről leplezetlen őszinteséggel szól. Továbbá Kossuth Lajosnak és fiainak Tanárky Gyulához intézett bizalmas természetű levelei, valamint az olasz légió történetére vonatkozó iratok, mely utóbbiak az olasz légióra vonatkozó iratgyűjteményünket igen értékes darabokkal egészítik

ki. Megemlítendő még Kossuth Lajos 1848/49-i viddini levelének történelmi és politikai magyarázata Szodtfriedt Nándor Bélától.

A czimereslevelek és nemesi iratok gyűjteménye a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1625. október 30. Sopron. II. Ferdinánd czimereslevele Jakoss Péter részére. 2. 1639. február 6. Segesvár. I. Rákóczy György czimereslevele Kőrösfői Márton deák részére. 3. 1646. márczius 21. Gyulafejevárvár. I. Rákóczy György czimereslevele Mátéffy Balázs részére. 4. 1664. május 20. Gyulafejevárvár. Apaffy Mihály czimereslevele Zoba másképp Pap János és Zoba Opra részére. 5. 1672. június 7. Gyulafejevárvár. Apaffy Mihály czimereslevele Pál Ferencz részére. 6. 1679. április 19. Fogaras. Apaffy Mihály czimereslevele Kobozi Demeter, János, Pál és András részére. 7. 1752. április 10. Horvát-Szlavon-Dalmátországok részére a Segroich család nemességének igazolásáról.

A lefolyt évnegyedben 96 kutató 27,993 db iratot használt. Kikölcsönöztetett 5 térítvényen 47 db.

Az évnegyedi szaporulat feldolgozásán kívül befejezéshez közel áll a Nagy Iván-féle gyűjtemény feldolgozása, melynek a XVII-ik századig terjedő része már véglegesen borítékozva is van, s a mely 24 db XIV., 28 db XV., és 10 db XVI. századi mohácsi vész előtti iratot, 58 db középkori oklevélmásolatot, 71 db XVI. századi mohácsi vész utáni iratot tartalmaz. A XVII. századtól kezdődő rész borítékozása be van fejezve, de az iratok összeszámítása még nincs végrehajtva. A levéltári fiókoknak új czimpajzsokkal való ellátása befejeztetett. Megemlítendőnek tartom, hogy a levéltár az elmúlt évnegyedben a szokottnál is nagyobb mértékben vétetett igénybe kamarássági és nemességi ügyekben, és a rendesen nagyobb számban intéztettek megkeresések a levéltárhoz pecséttrajzok és oklevelek hiteles másolatban való kiadása tárgyában.

A BUDAPESTI MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY- EGYETEM KÖNYVTÁRA AZ 1906. ÉVBEN.

A budapesti m. kir. tudományegyetem könyvtárának 1906. évi működéséről és állapotáról szóló jelentését *Ferenczi* Zoltán igazgató a következőkben terjesztette a magas vallás- és közoktatásügyi minisztérium elé:

I. Az elmúlt évnek egyik legfontosabb eseménye a könyvtár nyitvatartási idejének módosítása volt. Az egyetemi tanárok és az ifjúság, de a nagyközönség is régóta kifogásolták, hogy az egyetemi könyvtár hétfőn zárva és vasárnap nyitva van. Ezt az intézkedést annak idején egyrésről pár kivételes külföldi példával, másrésről azzal indokolták, hogy a könyvtár vasárnapi nyitvatartásával az egyetemi ifjúságnak, meg a nagyközönség a hét munkanapjain elfoglalt részének alkalmat kell adni a komoly munkásságra s